

Uvodna riječ o prihvaćanju i tumačenju Koncila

Josip kardinal BOZANIĆ

Nadbiskupski duhovni stol
Kaptol 31, pp. 553, 10 000 Zagreb
uzgnadb@zg.t-com.hr

1. Na otvaranju XL. Teološko-pastoralnog tjedna u Zagrebu, 25. siječnja 2000. godine, u uvodnoj sam riječi između ostalog naglasio da nam je potrebno popravljenog izdanje hrvatskog prijevoda koncilskih dokumenata. Drago mi je stoga što danas sudjelujem na predstavljanju knjige: *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti* u izdanju »Kršćanske sadašnjosti«, kao popravljenog i dopunjenog sedmog izdanja tih dokumenata. Zahvaljujem i odajem priznanje svima koji su sudjelovali u ovom djelu.

Objavljivanje sedmog popravljenog i dopunjenog izdanja dokumenata Drugoga vatikanskog koncila na hrvatskom jeziku sretna je prigoda koja nas poziva da zastanemo kako bismo iznova razmišljali o povijesnom događaju Koncila, što ga je sluga Božji Ivan Pavao II. označio kao veliki duhovski dar Crkvi na kraju drugog tisućljeća,¹ te velikom milošću koju je zadobila Crkva u XX. stoljeću.²

Papa Koncila, blaženi Ivan XXIII., čiji liturgijski spomendan sutra slavimo, u svome govoru na završetku prvoga zasjedanja Koncila, 8. prosinca 1962. godine, izrazio je puno povjerenje u rad Drugoga vatikanskog koncila, čvrsto se nadajući novoj Pedesetnici koja će obilno obogatiti Crkvu duhovnom sna-

¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Tertio millennio adveniente – Nadolaskom trećeg tisućljeća. Apostolsko pismo o pripremi jubileja godine 2000.* (10. XI. 1994.) Zagreb, 1994., br. 36. (dalje: TMA)

² Usp. IVAN PAVAO II., *Novo Millennio Ineunte – Ullaskom u novo tisućljeće. Apostolsko pismo na završetku Velikoga jubileja godine 2000.* (6. I. 2001.), Zagreb, 2001., br. 57.

gom i osposobiti je da svojom spasenjskom moći i majčinskim duhom mogne obuhvatiti sva područja ljudskog djelovanja.³

Nedavno je Crkva, proslavivši četrdesetu obljetnicu završetka Drugoga vatikanskog koncila, imala prigodu iznova se osvrnuti na značenje tog događaja i na sadržaj dokumenata, ukazujući na njihovu međusobnu povezanost, tumačeći ih u sada znatno promijenjenom kulturološkom, društvenom i političkom kontekstu, kako bi iznova otkrila njihovu duboku aktualnost za život i djelovanje same Crkve.

Proces prihvaćanja i primjene Koncila pokazao se prilično složenim. Postkoncilska su razdoblja u povijesti Crkve uvijek bila složena. Potrebno je vrijeme za razumijevanje i prihvaćanje nauka Koncila, jer to zahtijeva ozbiljno proučavanje koncilske poruke. Možemo reći da je potrebno i svojevrсно čišćenje neposrednih ljudskih očekivanja te neprestana verifikacija u kontekstu cjelovitoga koncilskog nauka.

2. Proces prihvaćanja Drugoga vatikanskog koncila, kao i svako prihvaćanje, istodobno je i vrijeme tumačenja. Stoga na mjestu je pitanje o hermeneutici dokumenata Drugoga vatikanskog koncila. Sam Koncil traži obnovu (*renovatio*) Crkve koja teži za uvijek većom vjernošću evanđelju, kao i neprekidnu reformu (*reformatio*) Crkve koja joj je kao ljudskoj i zemaljskoj ustanovi trajno potrebna. Proces ispravnog prihvaćanja Koncila mora se pozabaviti pitanjem razlikovanja onoga što se u Crkvi može promijeniti, a što ne. Treba pronaći ravnotežu u odnosu između vjernosti izvornome i otvorenosti potrebama povijesnog trenutka. Nadalje, proces prihvaćanja nužno je stavljen pred zadatak objašnjavanja svoga odnosa prema razdoblju samorazumijevanja Crkve koje je prethodilo Koncilu.

U inauguracijskom govoru »*Gaudet Mater Ecclesia*« na otvaranju Koncila, 11. listopada 1962. godine, Ivan XXIII. dao je koncilskom »podanašnjenju« (*aggiornamento*) smjernice: »Dvadeset i prvi ekumenski sabor ... želi prenijeti cjeloviti, neumanjeni i neiskrivljeni katolički nauk ... Mi ne trebamo samo čuvati to dragocjeno blago, kao da bismo se bavili samo starinom, već revno i bez straha trebamo nastaviti djelo koje naše doba iziskuje, nastavljajući put kojim je Crkva kročila tijekom gotovo 20 stoljeća ... Potrebno je da taj sigurni i nepromjenjivi nauk, kojemu moramo dati svoj pristanak vjere, bude produbljen i izložen prema zahtjevima našega vremena. Jedno je naime polog vjere, tj.

³ Usp. IVAN XXIII., *Allocutio prima Ss. Concilii periodo exacta*, u: *Enchiridion Vaticanum*, 1, Bologna, 1979., 68-81.

istine koje su sadržane u našem časnom nauku, drugo je način na koji su one izložene, premda uvijek u istom smislu i u istom značenju.«⁴

3. Tijekom proteklih četrdeset godina, obljetnice, po isteku svakog desetljeća, bile su prigode da se učiteljstvo Crkve osvrne na taj veliki događaj. Interventi crkvenog učiteljstva imali su za cilj prije svega ukazivati na pravo značenje koncilskog događaja, na njegov temeljni sadržaj, ali i na ispravnu teološku interpretaciju i prihvaćanje koncilskog nauka.

U apostolskoj pobudnici *Evangelii nuntiandi*, od 8. prosinca 1975., deset godina nakon Koncila, a na završetku Svete godine, papa Pavao VI., u tom važnom dokumentu za primjenu Koncila, jezgrovito sažimlje njegove ciljeve koji se mogu izraziti kao jedan jedincati cilj: »Crkvu dvadesetog stoljeća učiniti još prikladnijom za naviještanje Evanđelja ljudima XX. stoljeća.«⁵

4. Deset godina kasnije, papa Ivan Pavao II. sazvaio je 1985. godine izvanrednu sinodu biskupa prigodom dvadesete obljetnice završetka Drugoga vatikanskog koncila. Zadatak Sinode bio je da u prigodi te važne obljetnice koncilskog događaja provjeri i dalje promiče prihvaćanje Koncila te utvrdi pravila za ispravnu teološku interpretaciju koncilskog nauka. Stoga u završnom sinodalnom dokumentu dobivamo precizna pravila za tumačenje koncilskih tekstova: »Teološko tumačenje koncilskoga nauka treba imati pred očima sve koncilске dokumente pojedinačno i u njihovoj tijesnoj uzajamnoj povezanosti. Samo tako će biti moguće točno izlaganje cjelovita smisla koncilskih iskaza koji su često isprepleteni. Posebnu pažnju treba posvetiti četirima velikim koncilskim konstitucijama. One su ključ tumačenja drugih dekreta i deklaracija. I ne valja razdvajati pastoralni značaj od doktrinalne snage dokumenata kao što nije slobodno raskidati suodnos duha i slova Koncila. Nadalje, Koncil treba razumijevati u kontinuitetu velike predaje Crkve odakle zajedno s naukom ovoga Koncila treba tražiti svjetlo za suvremenu Crkvu i ljude našega vremena. Crkva je jedna te ista na svim koncilima.«⁶

Sinodski su oci naglasili kako je Koncil usredotočen na Crkvu kao misterij, zajedništvo i poslanje, te su pokušali po prvi put vrjednovati prihvaćanje Koncila, potvrđujući kontinuitet s velikom tradicijom Crkve. Sinoda je osvi-

⁴ IVAN XXIII., *Allocutio in sollemni Ss. Concilii inauguratione »Gaudet Mater Ecclesia«*, u: *Enchiridion Vaticanum*, 1, Bologna, 1979., str. 42. 44.

⁵ PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi – Naviještanje evanđelja. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu* (8. XII. 1975.), Zagreb, 1976., br. 2.

⁶ DRUGA IZVANREDNA BISKUPSKA SINODA, *Završni dokumenti*, Zagreb, 1986., I, 5.

jetlila izvanjske i nutarnje uzroke koji su otežavali primjenu Koncila. Među nutarnjim poteškoćama spomenuto je djelomično i odabirno čitanje koncilskih tekstova te površno tumačenje njegova nauka. Glede otvaranja Koncila prema svijetu spomenuta je važnost razlučivanja duhova, kako se ne bi jednostavno prihvatio mentalitet i poredak vrijednota što vladaju u sekulariziranom svijetu.⁷ Središnje mjesto križa Isusa Krista postavljeno je kao kriterij za razlikovanje istinskog i krivog smisla posadašnjega, isključujući dakle laku prilagodbu koja bi dovela do sekularizacije Crkve, ali istodobno osuđujući nepomično zatvaranje Crkve u samu sebe.⁸

5. O tridesetoj obljetnici Koncila najvažniji tekst učiteljstva bilo je apostolsko pismo *Tertio millennio adveniente*, koje je papa Ivan Pavao II. izdao 10. studenoga 1994. godine, u pripremi Jubileja godine 2000. Ondje stoji: »Drugi vatikanski koncil [je] providnosni događaj s kojim je Crkva započela skorašnju pripremu Jubileja drugog Tisućljeća. Radi se ustvari o Koncilu sličnom prethodnima, ali ipak tako različitom; o Koncilu usredotočenom na otajstvo Krista i njegove Crkve i ujedno otvorenom svijetu. Ovo je otvaranje bio evanđeoski odgovor suvremenom razvoju svijeta s potresnim iskustvima XX. stoljeća, izmučenim prvim i drugim svjetskim ratom, iskustvom koncentracijskih logora i groznim krvoprolićem ... Često se smatra da Drugi vatikanski koncil označava novu epohu u životu Crkve. To je točno, ali u isto vrijeme teško je ne zamijetiti da je koncilaska Skupština crpila puno iz iskustva i razmišljanja prethodnog perioda, posebno iz misaone baštine Pija XII. U povijesti Crkve 'staro' i 'novo' uvijek je duboko međusobno isprepletano. 'Novo' raste iz 'staroga', 'staro' nalazi u 'novom' svoj puniji izraz. Tako je bilo za vrijeme Drugoga vatikanskog koncila i za djelovanja papa vezanih uz koncilsku Skupštinu« (TMA 18).

6. Papa Benedikt XVI., u govoru članovima Rimske kurije, 22. prosinca 2005. godine, podsjećajući na četrdesetu obljetnicu završetka Drugoga vatikanskog koncila i govoreći o njegovu prihvaćanju, zapitao se: koji je rezultat Koncila? Je li prihvaćen na ispravan način? Što je još prestalo za učiniti? Konstatirao je da se recepcija Koncila u nekim dijelovima Crkve dosta teško odvija. Na pitanje zašto se prijem Koncila dogodio tako teško i sporo Benedikt XVI. odgovara: »Sve ovisi o ispravnom tumačenju Koncila ili – kako bismo danas kazali – o ispravnoj hermeneutici, ispravnom ključu za čitanje i primjenu. Problemi recepcije nastali su iz činjenice što je došlo do sraza dvaju suprot-

⁷ Usp. *Isto*, I, 4.

⁸ Usp. *Isto*, II, D, 2 i 3.

nih hermeneutika među kojima je došlo do međusobnog sukobljavanja. Jedna je uzrokovala pomutnju, druga, šutljivo ali sve vidljivije, donosila je i donosi plodove. S jedne strane postoji interpretacija koju bih želio nazvati 'hermeneutikom diskontinuiteta i prekida'; ta je nerijetko uživala simpatije sredstava masovnog priopćavanja i djelomično moderne teologije. S druge strane je 'hermeneutika reforme', obnove u kontinuitetu jednoga subjekta – Crkve, koju nam je Gospodin dao; subjekt je to koji raste u vremenu i razvija se, ostajući uvijek isti, jedini subjekt Božjega naroda na putu.«⁹

Sveti Otac u nastavku pojašnjava kako hermeneutika diskontinuiteta prijeti da uvede raskol između pred-koncilске Crkve i post-koncilске Crkve. Ona smatra kako koncilski tekstovi ne predstavljaju pravi duh Koncila, već predstavljaju rezultat kompromisa, u kojima se, da bi se postigla jednoglasnost, moralo vratiti unatrag i iznova potvrditi mnoge stare, sada nepotrebne, stvari. Istinski duh Koncila se stoga ne otkriva u kompromisima, već u poticajima k novom koji se kriju u pozadini tih tekstova; samo oni predstavljaju istinski duh Koncila, te bi se polazeći od njih i u skladu s njima trebalo ići naprijed. Upravo zato što tekstovi samo na nesavršen način odražavaju istinski duh Koncila i njegovu novost, potrebno je hrabro nadići tekstove, dajući prostora novome u kojemu bi se trebala izraziti dublja, premda još nejasna nakana Koncila. Jednom riječju: potrebno je slijediti duh Koncila, a ne njegove tekstove. Papa zaključuje kako se time otvara prostor svakovrsnoj hirovitosti i proizvoljnosti.

Hermeneutici diskontinuiteta Papa suprotstavlja hermeneutiku reforme te kaže: »Svugdje gdje je ta interpretacija bila smjerokaz koji je vodio prihvaćanje Koncila, dolazilo je do rasta novog života i sazrijevanja novih plodova. Četrdeset godina nakon Koncila možemo istaknuti da je pozitivno življe i veće no što se to moglo razabrati iz nemira i bura oko 1968. godine. Danas vidimo da dobro sjeme, premda se razvija sporo, ipak raste, a raste tako i naša duboka zahvalnost za djelo koje je Koncil ostvario.«¹⁰

7. Zaključujući želim da to dobro sjeme uvijek raste i u Crkvi hrvatskoga jezičnoga područja kako bi, prema riječima pape Ivana Pavla II., u ovom tisućljeću Drugi vatikanski koncil mogao doživjeti svoje ljeto, što znači svoju zrelost.

Prema uvaženom mišljenju nekadašnjeg prefekta Kongregacije za nauk vjere, kardinala Ratzingera, Drugi vatikanski koncil je prije svega i iznad svega bio Koncil koji je obraćajući se svijetu govorio o Bogu kao Bogu svih ljudi.

⁹ BENEDIKT XVI., *Alla Curia Romana*, u: *Enchiridion Vaticanum*, 23, Bologna, 2008., 1002-1005.

¹⁰ *Isto.*

Stoga se teološke rasprave o Bogu i Kristu ne smiju podrediti onima o čovjeku ili Crkvi, jer kriza koja je pogodila kršćanstvo XX. stoljeća nije u prvom redu eklezijalne nego teološke naravi.¹¹ Naime, kako kaže *Gaudium et spes* 22: »Misterij čovjeka postaje doista jasan jedino u misteriju utjelovljene Riječi.« To je prevažan ključ za tumačenje Koncila, za cjelokupnu suvremenu teologiju i za dijalog s čovjekom svakoga vremena, jer sve što je istinski ljudsko ne može biti strano Kristu i kršćanstvu, kako je često podsjećao sluga Božji Ivan Pavao II.

I na kraju jedan prijedlog: nakon što smo na hrvatskom jeziku dobili popravljeno izdanje *Dokumenata* Drugoga vatikanskog koncila, te nakon hrvatskog izdanja *Zakonika kanonskoga prava* i *Katekizma Katoličke Crkve* potrebno je napraviti standardni hrvatski crkveni terminološki leksikon.

Novo izdanje *Dokumenata* Drugoga vatikanskog koncila preporučujem našoj crkvenoj i kulturnoj javnosti, a posebno svim crkvenim službenicima i studentima naših teoloških učilišta.

---

¹¹ Usp. Joseph RATZINGER, *L'ecclesiologia della costituzione »Lumen gentium«*, u: Rino FISICHELLA (ur.), *Il Concilio Vaticano II. Recezione e attualità alla luce del Giubileo*, Roma, 2000., 66-81.